

Науково-дослідний інститут приватного права
і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
НАПрН України

Навчально-науковий юридичний інститут
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

**Законодавство про акціонерні
товариства:
новації та перспективи**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за матеріалами
**XVIII Міжнародної науково-
практичної конференції**

23 жовтня 2020 року

Київ - Івано-Франківськ, 2020

УДК 347(477)(082)

ББК 67.9 (4Укр)404я43

К68

Рекомендовано до друку Вченою Радою Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України (протокол № 9 від 30.09.2020 року)

Редакційна колегія:

- В.В. Луць** – академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу проблем приватного права НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України;
- О.Д. Крупчан** – доктор юридичних наук, академік НАПрН України, директор НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України;
- В.А. Васильєва** – доктор юридичних наук, професор, директор навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», головний науковий співробітник Лабораторії проблем корпоративного права НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України.

К68 Законодавство про акціонерні товариства: новації та перспективи [текст]: *Збірник наукових праць за матеріалами XVIII Міжнародної науково-практичної конференції (23 жовтня 2020 року, м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В.В.Луця. Київ - Івано-Франківськ, 2020. 143 с.*

ISBN 978-617-7087-87-7

У збірник включені тези наукових доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, організованої Лабораторією проблем корпоративного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України спільно з навчально-науковим юридичним інститутом ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та проведеною у м. Івано-Франківську 23 жовтня 2020 року. У тезах доповідей висвітлюються результати наукових досліджень порівняльно-правової характеристики корпоративного права України та інших європейських країн, а також проблемні аспекти адаптації законодавства України до європейського права.

Для студентів, слухачів, курсантів юридичних факультетів, науковців, практичних працівників та всіх зацікавлених осіб.

ISBN 978-617-7087-87-7

© Науково-дослідний Інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України, 2020

© Навчально-науковий юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2020

стабільності його діяльності з точки зору можливих зловживань) та акціонерів (при дійсному порушенні їх корпоративних прав).

1. Козлова Н.В. *Гражданско-правовой статус органов юридического лица. Хозяйство и право. 2004. № 8. С. 53-56.*
2. *German Stock Corporation Act (Aktengesetz). English translation as at May 10, 2016. URL: <http://www.nortonrosefulbright.com/files/german-stock-corporation-act-147035.pdf> (дата звернення: 25.09.2020).*
3. *Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України № 4 від 25.02.2016 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16> (дата звернення: 29.09.2020).*
4. *Про акціонерні товариства: Закон України в редакції від 16.08.2020. Відомості Верховної Ради України. 2008. № 50-51. С. 384.*
5. *Сороченко А. Підстави набуття корпоративних прав та момент виникнення корпоративних правовідносин за законодавством України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2012. Вип. 94. С. 83-86.*
6. *Спасибо-Фатеева І.В. Цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2000. 36 с.*
7. *Щербина О.В. Правове становище акціонерів за законодавством України. К.: ЮрінкомІнтер, 2001. 158 с.*

Сіщук Л.В.

*кандидат юридичних наук, доцент, завідувач
Лабораторії проблем корпоративного права
НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ В АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВІ

Проект Закону України «Про акціонерні товариства» розроблено з метою забезпечення виконання зобов'язань України відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони щодо адаптації національного законодавства до законодавства ЄС в сфері корпоративного управління, а також з метою підвищення позиції

України у рейтингу Світового банку Doing Business за індикатором «Захист міноритарних інвесторів». Проект Закону України «Про акціонерні товариства» (далі – Проект Закону) № 2493 від 25. 11. 2019 р. прийнято за основу Постановою Верховної Ради України № 694-ІХ від 16. 06. 2020 р.

Відповідно до п. 13 ст. 2 Проекту Закону корпоративне управління – це система відносин, яка визначає правила та процедури прийняття рішень щодо діяльності товариства та здійснення контролю, а також розподіл прав і обов'язків між органами товариства та його учасниками стосовно управління товариством. Слід зазначити, що поняття корпоративного управління не визначено у чинному Законі України «Про акціонерні товариства» від 17. 09. 2008 р. Водночас закріплення вказаної дефініції з тотожним змістовим наповненням вказано у ст. 1 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» № 448/96-ВР від 30. 10. 1996 р. (з наступними змінами і доповненнями) та ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» № 2664-ІІІ від 12. 07. 2001 р. (з наступними змінами і доповненнями).

Оскільки законодавче поняття корпоративного управління в першу чергу подається через призму системи відносин, яка визначає правила та процедури прийняття рішень щодо діяльності товариства та здійснення контролю, то для забезпечення ефективного управління товариством має значення сукупність норм і правил, що на законодавчому і локальному рівнях окреслюють порядок і принципи діяльності органів управління та їх взаємодію з учасниками товариства. Що стосується створення органів управління товариством, то залежно від правопорядку країни місцезнаходження акціонерного товариства вирізняють дві системи корпоративного управління: однорівневу (загальні збори акціонерів та рада директорів (виконавчих і невиконавчих, в тому числі незалежних) та дворівневу (загальні збори акціонерів, правління і наглядова (спостережна) рада).

На міжнародному рівні правила утворення і функціонування органів управління акціонерним товариством визначені у директивах, рекомендаціях та принципах, що пропонують вибір найбільш оптимального способу здійснення управління товари-

ством, що впливає з режиму національного законодавства країни місцезнаходження товариства та особливостей функціонування товариства на ринку капіталів всередині та / або ззовні країни місцезнаходження товариства.

Зокрема, особливу увагу привертають до себе Принципи корпоративного управління ОЕСР від 1998 року (надалі – Принципи), у яких відображено першу ініціативу міжурядової організації створити основні елементи режиму ефективного корпоративного управління. Згідно вказаних рекомендацій корпоративне управління – це внутрішні засоби, які використовуються для управління та контролю за діяльністю товариств.

У вступі до цього документу чітко зазначається, що наразі не існує єдиної моделі найкращого корпоративного управління. Наявність різних правових систем, інституціональних баз та традицій означає, що в світі існують різні підходи до цього питання. Принципи сформульовані таким чином, щоб охопити різні існуючі моделі корпоративного управління. Наприклад, в них не мається на увазі якась конкретна структура Ради, а термін «Рада», що використовується в цьому документі, включає різні структурні моделі Ради, що мають місце в країнах – членах ОЕСР. У типовій дворівневій системі, що зустрічається в певних країнах, термін рада означає спостережну раду, а ключові виконавчі директори – правління. У системах, які використовують єдину (унітарну) модель, що контролюється шляхом внутрішнього аудиту, термін «рада» включає обидва поняття. Згідно розділу V Принципів «Обов'язки ради» система корпоративного управління має забезпечувати стратегічне керівництво товариством, ефективний нагляд за діяльністю правління з боку ради, а також відповідальність цієї ради перед товариством та акціонерами [3].

В Україні принципи корпоративного управління були вперше прийняті у 2003 році, з наступними змінами від 2014 року. В той же час шляхом покрокового удосконалення рекомендації щодо ефективного корпоративного управління Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) розроблено низку рекомендованих практик корпоративного управління для компаній, зареєстрованих на фондовій біржі в Україні, що знайшли своє відображення у Кодексі корпоративного управлін-

ня: ключові вимоги і рекомендації від 12. 03. 2020 року (надалі – Кодекс). Цей Кодекс розроблено у відповідності до Принципів корпоративного управління ОЕСР. У Кодексі надано рекомендації щодо функціонування дворівневої системи корпоративного управління, закріпленої законодавством України про акціонерні товариства, що включає поряд із загальними зборами акціонерів діяльність наглядової ради та правління.

Згідно положень р. 4. Кодексу визначено основні засади співпраці між Виконавчим органом і Наглядовою радою товариства. Відповідно, компанія має ефективний Виконавчий орган, який звітує Наглядовій раді і акціонерам про досягнення цілей Компанії. Наглядова рада і Виконавчий орган мають різні функції та сфери відповідальності. Вони ефективно співпрацюють на користь Компанії і не втручаються у виконання функцій та сфери відповідальності один одного. Вимоги: Основні параметри взаємодії між Виконавчим органом і Наглядовою радою визначені у Законі України «Про акціонерні товариства». Виконавчий орган несе відповідальність за поточне управління діяльністю Компанії та за виконання рішень Наглядової ради і ЗЗА. До сфери відповідальності Виконавчого органу не може входити прийняття рішень з будь-яких питань, що належать до виключної компетенції ЗЗА та/або Наглядової ради [1].

Таким чином, у чинному Законі України «Про акціонерні товариства» прямо передбачено дворівневу систему корпоративного управління в акціонерних товариствах, що супроводжується чіткою правовою регламентацією діяльності виконавчого органу і наглядової ради з обов'язковим змістовим наповненням локальних документів вітчизняних акціонерних товариств про деталізацію порядку створення і діяльності органів товариства, компетентності посадових осіб цих органів товариства, виконання ними прав і обов'язків відповідно до принципів корпоративного управління та припинення повноважень у разі невідповідності принципів їх діяльності правилам компанії тощо. Наявність міжнародних і національних принципів корпоративного управління, що носять рекомендаційний характер, є відправною точкою для акціонерних товариств при створенні останніми внутрішніх правил корпоративної поведінки та ділової етики для посадових осіб

та акціонерів акціонерного товариства, що доцільно відобразити у внутрішніх кодексах корпоративного управління компаній.

Проект Закону № 2493 від 25. 11. 2019 р. передбачає у ст. 4 диспозитивні положення про структура управління акціонерним товариством, яка може бути однорівнева та дворівнева. Структура управління акціонерним товариством визначається статутом акціонерного товариства та питання її визначення належить до виключної компетенції загальних зборів.

Відповідно, у однорівневій структурі управління органами управління акціонерним товариством є загальні збори та рада директорів. До складу ради директорів входять виконавчі члени (виконавчі директори) та невиконавчі члени (невиконавчі директори), частина з яких може бути незалежними членами ради директорів. Однорівнева структура управління передбачає поєднання функцій контролю та управління за діяльністю акціонерного товариства у єдиному колегіальному органі – раді директорів. Функції, що стосуються керування поточною діяльністю акціонерного товариства здійснюються виконавчими директорами. Невиконавчі директори здійснюють функції щодо управління ризиками та контролю за діяльністю виконавчих директорів та товариства в цілому.

У дворівневій структурі управління органами управління акціонерним товариством є загальні збори, наглядовий орган (наглядова рада) і виконавчий орган (колегіальний або одноосібний). Дворівнева структура управління передбачає чіткий розподіл функцій з безпосереднього керівництва поточною (операційною) діяльністю акціонерного товариства, за виконання яких відповідає виконавчий орган, а також функції контролю за роботою виконавчого органу та інших керівників (у тому числі підрозділів контролю та внутрішнього аудиту), який здійснює наглядова рада. До складу наглядової ради входять члени наглядової ради, частина з яких є незалежними членами (незалежними директорами).

В той же час у ст. 4 Проекту Закону передбачено єдине обмеження: однорівнева структура управління не може бути запроваджена у акціонерних товариствах, які є підприємствами, що становлять суспільний інтерес. В інших випадках акціонерне

товариство, яке було створено із дворівневою структурою управління має право прийняти рішення про перехід до однорівневої структури управління, і навпаки. Зміна виду структури управління не є реорганізацією або перетворенням акціонерного товариства.

Вказаний підхід до структури корпоративного управління, що закріплений у Проекті Закону, відображає засади функціонування Європейського товариства, що закріплені у Регламенті Ради (ЄС) №2157/2001 від 8 жовтня 2001 р. про Статут європейського товариства (надалі – Регламент Ради). Згідно п. п. 14 – 16 Регламенту Ради у Європейському товаристві (надалі – ЄТ) має бути забезпечено ефективне управління та належний нагляд, та вказано, що на сьогодні у Європейському Співтоваристві існують дві різні системи управління акціонерними товариствами. У зв'язку з цим ЄТ має бути дозволено обирати між цими двома системами, чітко визначаючи відповідні повноваження осіб, відповідальних за управління та відповідальних за нагляд. Норми та загальні принципи міжнародного приватного права мають застосовуватися в обох випадках: коли ЄТ контролює інше підприємство, та коли над ЄТ здійснюється контроль. Щодо структури ЄТ, то у Регламенті Ради передбачено можливість існування однорівневої та дворівневої системи корпоративного управління ЄТ, залежно від форми, передбаченої в установчих документах. Правила щодо функцій здійснення поточного управління діяльності товариства та контролю за такою діяльністю товариства є спільними для однорівневої та дворівневої систем корпоративного управління [4].

У Регламенті Ради визначено чотири способи створення ЄТ: злиття акціонерних товариств; створення холдингового ЄТ; створення дочірнього ЄТ від товариств; перетворення «вітчизняного» акціонерного товариства, яке має своє зареєстроване місцезнаходження та місцезнаходження правління на території ЄС, якщо принаймні протягом двох років воно має дочірнє товариство, яке регулюється законодавством іншої держави-члена. Кожен із способів створення ЄТ передбачає необхідність існування транскордонного елемента. У створенні ЄТ можуть брати участь суб'єкти,

з яких щонайменше два підлягають правовому порядку різних держав-членів [2, с. 142].

Якщо звернутися до законодавства Польщі, то польське право товариств капіталів приймає німецьку концепцію так званого триподілу влади у товаристві. У результаті в АТ є обов'язкові три види органів: *правління (zarząd)*, як управлінсько-виконавчий орган, який провадить справи товариства та представляє його перед третіми особами; *наглядова рада (rada nadzorcza)*, як наглядово-контрольний орган, який здійснює нагляд за товариством в усіх сферах його діяльності; *загальні збори акціонерів (walne zgromadzenie akcjonariuszy)*, як орган власників, який приймає рішення. Система компетенцій вказаних органів запроєктована таким чином, щоб забезпечити кожному з них сферу самостійних (виключних) повноважень і, одночасно, створити дійсні механізми, які забезпечать взаємний контроль та протидію явищу т. зв. мажоритаризації одним з органів (наприклад: право представити питання у порядку денному, право на контрасигнацію деяких дій, право на скликання, відсторонення від справ, відкликання членів органів, право на внесення заперечень щодо рішень тощо) [2, с. 116 – 117].

Щодо ЄТ, яке має своє зареєстроване місцезнаходження у Польщі, то такий вид акціонерного товариства знаходить застосування як доповнення положення закону від 4 березня 2005 року «Про Європейське об'єднання з економічних інтересів та європейське товариство» (далі – польський закон про ЄТ) та положення КТТ, які стосуються акціонерного товариства [2, с. 135 – 136]. З огляду на те, що Регламент дає можливість впровадження національним законодавцем відповідних вирішень для іноземних держав щодо однорівневої або дворівневої системи (ч. 5 ст. 39 та ч. 4 ст. 43 Регламенту), у польському праві, якому невідома однорівнева система, врегульовано функціонування органу управління на випадок обрання цієї моделі. Цьому присвячено приписи ст. 27–47 польського Закону про ЄТ [2, с. 142].

Таким чином, враховуючи норми і правила міжнародного приватного права, які передбачають можливість вибору одно- або дворівневої системи корпоративного управління, європейським законодавством рекомендується запровадження тієї чи іншої

структури управління товариством з урахуванням правопорядку країни місцезнаходження акціонерного товариства та перспективи функціонування у правовому статусі ЄТ. При цьому міжнародні та національні принципи корпоративного управління визначають однакові умови функціонування для органів акціонерного товариства з метою забезпечення належного управління та контролю за діяльністю товариства. У зв'язку з цим вказані особливості варто включити до проекту Закону України «Про акціонерні товариства».

1. *Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації, затверджено НКЦПФР від 12. 03. 2020 року. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/kodeks-korporatyvnoho-upravlinnia-kliuchovi-vymohy-i-rekomendatsii/>*
2. *Корпоративне право Польщі та України: монографія / Васильєва В. А., Ковалишин О. Р., Гербет Анджей [та ін.]; за ред. проф. В. А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 375 с.*
3. *Принципи корпоративного управління ОЕСР від 1998 року. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36989>*
4. *Регламент Ради (ЄС) №2157/2001 від 8 жовтня 2001 р. про Статут європейського товариства. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_45877*

Спасибо-Фатєєва І.В.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права № 1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, член-кореспондент
Національної академії правових наук України*

ПРО КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАКОНОПРОЕКТУ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ АТ

На мій погляд обговорення законопроекту про акціонерні товариства (далі - АТ) слід розпочинати із загальних питань та концептуального погляду на нього, а саме: які причини його прийняття? на чому базується переконання розробників законопроекту про те, що пропонуваний підхід до регулювання АТ та корпоративних відносин буде ефективним? як співвідноситься

Зміст

<i>Білан П.В.</i> Поняття злиття акціонерного товариства за Директивою 2017/1132/ЄС та Проектом Закону України «Про акціонерні товариства»	3
<i>Васильєва В.В.</i> Відповідальність посадових осіб за Законопроектом № 2493 від 25 листопада 2019 року щодо регулювання акціонерних товариств	6
<i>Вінтоняк Н.Д.</i> Щодо механізму обліку часток ТОВ та ТДВ в обліковій системі Центрального депозитарію цінних паперів.....	12
<i>Галіян І.М.</i> Визнання установчих документів та внутрішніх актів органів юридичної особи недійсними як спосіб захисту корпоративних прав	16
<i>Галянтич М.К., Галянтич А.М.</i> Умови договору приєднання як оферта у сфері корпоративного підприємництва.....	21
<i>Гнатів О.М.</i> Окремі аспекти відповідальності посадових осіб акціонерного товариства	25
<i>Гринишин Х.М.</i> Новий підхід в правовому регулюванні відповідальності посадових осіб акціонерних товариств у проекті Закону «Про акціонерні товариства» № 2493.....	29
<i>Дорошенко Л.М.</i> Припинення акціонерного товариства: перспективи розвитку законодавства та питання правозастосування.....	33
<i>Запорожченко А.В.</i> Проблеми правового регулювання процедури squeeze-out в Україні: виклики сучасності	38
<i>Зеліско А.В.</i> Європейські тренди у правовому регулюванні акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю.....	43
<i>Зозуляк О.І.</i> Дистанційне проведення загальних зборів акціонерів: сучасний стан та тенденції удосконалення правового регулювання	48

<i>Kostruba A.V.</i> Theoretical aspects of civil liability of officers of body corporate management.....	52
<i>Кочин В.В.</i> Адміністрування недержавного пенсійного фонду: стан та перспективи удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг	57
<i>Кравець В.І.</i> Роль наглядової ради в акціонерному товаристві	62
<i>Надьон В.В.</i> Щодо застосування ознаки спеціальних або ексклюзивних прав у розумінні Закону України «Про публічні закупівлі» до акціонерного товариства (як замовника).....	66
<i>Овченко О.В.</i> Моделі корпоративного управління акціонерним товариством в Україні та Німеччині: окремі аспекти правового регулювання.....	72
<i>Олійник Л.А.</i> Проблемні питання реалізації права власності на акції	76
<i>Пальчук П.М.</i> Правова природа відповідальності за невиконання зобов'язань за корпоративним договором в акціонерних товариствах.....	81
<i>Рубан О.О.</i> Щодо відповідальності корпоративного секретаря.....	85
<i>Сабодаш Р.Б.</i> Авторизована електронна система: чи потрібна нам монополія центрального депозитарію?	88
<i>Салей А., Царева Л.</i> Корпоративное право Беларуси: состояние и перспективы	91
<i>Сікора В.Є.</i> Окремі аспекти визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів	100
<i>Сіщук Л.В.</i> Корпоративне управління в акціонерному товаристві	104
<i>Спасибо-Фатеева І.В.</i> Про концептуальні засади законопроекту щодо регулювання АТ.....	111

<i>Тірон А.В.</i> Удосконалення питання про укладення і виконання корпоративного договору в акціонерних товариствах.....	116
<i>Цікало В.І.</i> Пропорційні та співмірні корпоративні права у Проекті Закону України “Про акціонерні товариства”	121
<i>Шишка Р.Б.</i> Окремі аспекти вдосконалення правового становища акціонерних товариств.....	125
<i>Яворська О.С., Шпуганич І.І.</i> Правовий статус корпоративного секретаря.....	130
<i>Щербакова Н.В.</i> Щодо запровадження процедури визнання реорганізації акціонерного товариства недійсною	135

Наукове видання

**Законодавство про акціонерні
товариства:
новації та перспективи**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за матеріалами
**XVIII Міжнародної науково-
практичної конференції**

23 жовтня 2020 року

В редакції авторів наукових статей
Комп'ютерна верстка: Ігор КОЗИЧ
Правка: Вікторія ВАСИЛЬСВА

Підписано до друку 15.10.20 Формат 60x84/16. Папір оф-
сетний. ум.друк.арк. 18,5 Наклад 300 прим.
Зам. №2/20-21.

Віддруковано в навчально-науковому юридичному
інституті ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет
імені Василя Стефаника»
76018, м.Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 44а
e-mail: lawdept@pu.if.ua